

ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ:
НАУКОВІ ЗАПИСКИ

ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА УПРАВЛІННЯ ОСВІТОЮ

УДК174:378.4

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.14547706>

**Упровадження етики бізнесу та ділового спілкування в освітній процес
для підвищення професійної культури здобувачів вищої освіти**

Стоколос-Ворончук Оксана Олександрівна,

кандидат філологічних наук, доцент кафедри психічного та фізичного здоров'я, проректор з наукової роботи Львівської медичної академії імені Андрея Крупинського, 79000, м.Львів, вул. П. Дорошенка 70, Україна, danusjasv@gmail.com, ORCID <https://orcid.org/0000-0002-0834-9085>

Гуменникова Тамара Рудольфівна,

докторка педагогічних наук, професорка кафедри суспільно-наукових дисциплін, директорка Придунайської філії ПрАТ «ВНЗ «МАУП», 68600, м. Ізмаїл, Одеська обл., вул. Клушина 3а, Україна, Gumennikova100@gmail.com, ORCID <https://orcid.org/0000-0002-6223-7711>

Чирва Ганна Миколаївна,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри економіки та соціально-поведінкових наук Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини, 20300, м. Умань, Черкаська обл., вул. Садова 2, Україна, ch56@i.ua, ORCID <https://orcid.org/0000-0003-3791-6111>

Прийнято: 05.12.2024 | Опубліковано: 23.12.2024

***Анотація:** Упровадження етики бізнесу та ділового спілкування в освітній процес визнано основним завданням для підвищення професійної культури здобувачів вищої освіти. Актуальність цього напрямку зумовлюється сучасними викликами глобалізації, цифровізації та зростанням ролі соціальної відповідальності в бізнесі. Установлено, що формування в здобувачів практичних навичок прийняття етичних рішень у професійному середовищі сприяє адаптації до сучасних стандартів корпоративної культури та соціальної відповідальності. **Метою** дослідження є аналіз сучасних методів і підходів до інтеграції етики бізнесу та ділового спілкування в освітньо-професійні та освітньо-наукові програми. **Методи.** Застосовано міждисциплінарний підхід, який включає теоретичний аналіз літературних джерел, порівняння наявних освітніх практик, а також використання методів систематизації й узагальнення для визначення основних механізмів впливу етики на формування професійної культури. **У результатах** дослідження доведено, що вдосконалення освітніх програм потребує активного використання інтерактивних методів, таких як кейс-методи, симуляційні платформи та ділові ігри. Виявлено, що ці інструменти сприяють розвитку навичок критичного мислення, етичної комунікації та соціальної відповідальності. Визначено основні проблеми впровадження інтеграції етики бізнесу та ділового спілкування в освітній процес, серед яких низький рівень мотивації здобувачів освіти, недостатня підготовка педагогів до викладання міждисциплінарних курсів та обмежений доступ до сучасних освітніх технологій. **У висновках** підкреслено необхідність системного підходу до інтеграції етики бізнесу в освітній процес. Запропоновано розширити використання інноваційних технологій, забезпечити підвищення кваліфікації викладачів, а також створити умови для участі здобувачів освіти в реальних соціальних проєктах. Це визнано важливим для формування*

в здобувачів освіти ціннісних орієнтирів, готовності до прийняття відповідальних рішень та ефективної взаємодії в професійному середовищі. Перспективи подальших досліджень полягають у розробці методик оцінювання впливу інтеграції етичних принципів в освітні програми, аналізі довгострокових ефектів упровадження етики бізнесу та вивченні міжнародного досвіду для його адаптації до національного контексту.

***Ключові слова:** етика бізнесу, освітні інновації, корпоративна культура, соціальна відповідальність.*

Implementation of business ethics and professional communication in the educational process to enhance the professional culture of higher education students

Oksana Stokolos-Voronchuk,

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor of the Department of Mental and Physical Health, Vice-rector Science of the Andrey Krupynsky Lviv Medical Academy, 79000, Lviv, st. Doroshenko 70, Ukraine,
danusjasv@gmail.com, ORCID <https://orcid.org/0000-0002-0834-9085>

Tamara Gumennykova,

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor of the Department of Socio-Scientific Disciplines, Director of the Danube branch of PJSC “MAUP University”, 68600, Izmail, Odesa region, st. Klushina 3a, Ukraine,
Gumennikova100@gmail.com, ORCID <https://orcid.org/0000-0002-6223-7711>

Hanna Chyrva,

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor at the Department of the Chair of Economic Theory and Law Educational and Scientific of the Uman State Pedagogical University, 20300, Uman, Cherkasy region, st. Sadova 2, Ukraine, ch56@i.ua, ORCID <https://orcid.org/0000-0003-3791-6111>

Abstract: *The integration of business ethics and professional communication into the educational process has been recognized as a key task for enhancing the professional culture of higher education students. It has been determined that the relevance of this area is driven by modern challenges such as globalization, digitalization, and the growing role of social responsibility in business. It has been established that fostering students' practical skills in making ethical decisions in the professional environment promotes adaptation to contemporary standards of corporate culture and social responsibility. The **purpose** of the study is defined as analyzing modern methods and approaches to integrating business ethics and professional communication into educational programs. **Methods.** An interdisciplinary approach was applied, including theoretical analysis of literary sources, comparison of existing educational practices, and the use of methods of systematization and generalization to identify key mechanisms of ethics' influence on the formation of professional culture. **The results** of the study prove that improving educational programs requires the active use of interactive methods, such as case methods, simulation platforms, and role-playing games. It has been revealed that these tools contribute to the development of critical thinking skills, ethical communication, and social responsibility. The main challenges in implementation have been identified, including low student motivation, insufficient preparation of educators for interdisciplinary courses, and limited access to modern educational technologies. **The conclusions** emphasize the necessity of a systematic approach to*

integrating business ethics into the educational process. It is recommended to expand the use of innovative educational technologies, enhance the qualifications of educators, and create conditions for students' participation in real-life social projects. This is recognized as essential for shaping students' value orientations, readiness to make responsible decisions, and effective interaction in the professional environment. The prospects for further research are outlined in the development of methodologies for evaluating the impact of ethical principles on educational programs, the analysis of long-term effects of integrating ethics of business into the educational process, and the study of international experience for its adaptation to the national context. It is asserted that this will allow for the creation of a comprehensive professional training system that meets the demands of modern society.

Keywords: *ethics of business, educational innovations, corporate culture, social responsibility.*

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Етика бізнесу та ділового спілкування є визначальним елементом професійної культури, що впливає на якість взаємодії в професійному середовищі, формує корпоративну культуру та підвищує соціальну відповідальність фахівців. У сучасних умовах стрімкого розвитку суспільства значення професійної етики зростає, адже вона поєднує професійні компетенції з моральними цінностями суспільства. Інтеграція етики бізнесу в освітній процес є важливим чинником формування ціннісних орієнтирів здобувачів освіти, що підвищує їхню готовність до роботи в багатогранному професійному середовищі.

Актуальність проблеми зумовлена необхідністю адаптації освітніх програм до сучасних викликів, інтеграції інноваційних методів навчання та

цифрових технологій, спрямованих на розвиток професійної культури. Заклади освіти повинні забезпечити здобувачів знаннями й навичками, які відповідають сучасним вимогам корпоративної культури та формують відповідальне ставлення до соціальної ролі бізнесу.

Проблематика впровадження етики бізнесу пов'язана з необхідністю розробки механізмів, які ефективно поєднують теоретичну підготовку з практичними навичками. Такий підхід сприяє формуванню в майбутніх фахівців етичного прийняття рішень, критичного мислення та відповідального виконання професійних обов'язків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Тема впровадження етики бізнесу та ділового спілкування в освітній процес активно розробляється як у вітчизняних, так і міжнародних дослідженнях, що підтверджує її актуальність у контексті формування професійної культури. І. Литвинова, К. Балабанова та Г. Різак довели, що інтеграція інноваційних технологій, зокрема, онлайн-платформ, покращує психологічний комфорт здобувачів освіти, забезпечуючи ефективніше засвоєння етичних принципів [1].

Практичний аспект упровадження етики бізнесу розглядається в роботі В. Бурак, яка акцентує на важливості інтеграції етичних стандартів у підготовку фахівців готельно-ресторанної справи. Авторка доводить, що впровадження цих стандартів сприяє розвитку соціальної відповідальності здобувачів вищої освіти та їхньої готовності до етичної взаємодії в професійному середовищі [2].

Теоретичне підґрунтя етики бізнесу розкрито в роботі В. Власової та М. Борбіча, які наголошують на значенні етичних принципів у підприємницькій діяльності. У дослідженні розглянуто поняття чесності, прозорості та відповідальності, які є базовими для побудови професійної культури [3].

Аналогічно Т. Корнієнко у своїй статті досліджує виклики та перспективи впровадження етики в сучасному бізнесі. Авторка підкреслює важливість інтеграції етичних норм у діяльність підприємств як необхідної умови для підтримки їхньої репутації та конкурентоспроможності [4].

Інша група досліджень зосереджена на зв'язку між етикою бізнесу та корпоративною культурою. У роботі У. Балик, В. Орлової та С. Данило підкреслено важливість упровадження міжнародних стандартів якості послуг, що забезпечують етичну взаємодію між учасниками ринку, сприяючи формуванню ціннісних орієнтирів здобувачів освіти [5].

Міжнародний досвід значно розширює перспективи розуміння етики бізнесу L. Trevino та K. Nelson у своїй праці розглядають етичну культуру як визначальний елемент корпоративного управління, наголошуючи на її ролі в підготовці здобувачів вищої освіти до глобалізованого професійного середовища [6].

У дослідженні А. Crane та співавторів акцентовано на значенні соціальної відповідальності в контексті сталого розвитку, що безпосередньо корелює з формуванням сучасних професійних компетенцій [7]. J. Weiss пропонує підхід до управління етикою на основі залучення стейкхолдерів, який базується на залученні зацікавлених сторін і може бути ефективно інтегрований в освітній процес для формування відповідальних фахівців [8]. Практичні аспекти впровадження етики бізнесу в навчання висвітлено в дослідженні M. Sholihin, який продемонстрував ефективність використання технологій віртуальної реальності для моделювання етичних ситуацій. Це дає змогу здобувачам освіти краще зрозуміти етичні дилеми та сформувати навички прийняття відповідальних рішень [9]. V. García-Morales та його колеги акцентують на ролі технологій Web 2.0 у стимулюванні соціального

підприємництва серед здобувачів вищої освіти, що сприяє їхній інтеграції в бізнес-середовище [10].

Культурні аспекти етики бізнесу розглядаються в дослідженні О. Зінченко та її співавторів, які аналізують формування міжкультурної комунікації, показуючи її значення для уникнення конфліктів у професійному середовищі [11]. О. Лапузіна та Н. Северин підкреслюють ефективність кейс-методу у вивченні культурних особливостей бізнесу, що дає можливість здобувачам адаптуватися до глобалізованого ринку [12]. Формування етичних soft skills висвітлено у роботі Т. Гуменникової, яка демонструє, що інтеграція етики бізнесу в освітній процес сприяє конкурентоспроможності випускників. Дослідження підтверджує, що розвиток цих навичок є важливим аспектом професійної культури [13]. Нарешті, L. Hernandez-Lopez зі співавторами досліджують соціалізацію здобувачів вищої освіти-бізнесменів в етичних питаннях. Автори акцентують на важливості індивідуальних переконань та інституційних факторів у формуванні етичної поведінки [14].

Таким чином, дослідження підтверджують важливість упровадження етики бізнесу та ділового спілкування в освітній процес. Вони охоплюють як теоретичні основи, так і практичні аспекти, що дає змогу створити цілісну систему формування професійної культури здобувачів вищої освіти.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Попри значні дослідження у сфері етики бізнесу та ділового спілкування, окремі аспекти залишаються недостатньо вивченими. Потребує глибшого аналізу питання впливу етики бізнесу на формування професійної культури здобувачів освіти, зокрема в контексті інтеграції теоретичних знань і практичних навичок. Хоча роль етичних принципів загалом визнається, але існує недостатньо досліджень щодо впливу цих принципів на розвиток навичок критичного мислення, етичної комунікації та прийняття рішень.

Сучасні освітні інновації, такі як симуляційні платформи чи кейс-методи, використовуються для інтеграції етики бізнесу в освітній процес, але їхня ефективність у різних умовах залишається недостатньо оціненою. Важливо дослідити, які саме підходи найбільше сприяють формуванню етичної поведінки залежно від спеціалізації здобувачів освіти.

Крім того, проблеми впровадження етики бізнесу часто розглядаються поверхово, без детального аналізу бар'єрів, що впливають на мотивацію здобувачів вищої освіти й викладачів, таких як обмежений доступ до інноваційних технологій або недостатній рівень підготовки педагогів.

Пропоноване дослідження сприятиме розширенню розуміння цих аспектів через системний підхід до аналізу механізмів впливу етики бізнесу на професійну підготовку здобувачів. Розробка нових методів оцінювання освітніх інновацій та адаптація освітніх програм до сучасних вимог сприятимуть подоланню наявних прогалин, що забезпечить формування в здобувачів вищої освіти стійких етичних орієнтирів та готовності до професійних викликів.

Формулювання цілей статті (визначення завдань). Мета статті полягає в розробленні підходів до впровадження етики бізнесу та ділового спілкування в освітній процес для підвищення професійної культури здобувачів вищої освіти та формування соціально відповідальної поведінки.

Завдання статті:

1. З'ясувати значення курсу етики бізнесу та ділового спілкування для формування професійної культури здобувачів вищої освіти.
2. Дослідити освітні інновації та механізми впливу етики бізнесу на розвиток професійних навичок.
3. Виявити проблеми впровадження етики бізнесу та розробити рекомендації щодо вдосконалення освітніх програм.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням здобутих наукових результатів. Етика бізнесу визначається як сукупність моральних принципів та норм, що регулюють поведінку суб'єктів господарської діяльності в різних аспектах їхньої взаємодії з партнерами, клієнтами, співробітниками та суспільством загалом. Ця категорія охоплює ключові цінності, такі як чесність, відповідальність, справедливість і соціальна відповідальність, які спрямовані на забезпечення гармонійного функціонування бізнес-середовища. Своєю чергою, бізнес-етика має більш прикладний характер, оскільки зосереджується на практичному впровадженні етичних принципів у конкретних бізнесових ситуаціях. Вона охоплює такі аспекти, як прийняття рішень у складних етичних дилемах, дотримання моральних стандартів у процесі укладання угод, управління персоналом та врегулювання конфліктів [2; 6].

Ділове спілкування, будучи невід'ємною частиною професійного середовища, відіграє важливу роль у реалізації етичних засад бізнесу. Воно забезпечує ефективний обмін інформацією, сприяє формуванню довіри між учасниками взаємодії, мінімізує ризики виникнення конфліктів та підтримує належний рівень корпоративної культури. Етичні принципи в діловому спілкуванні проявляються через дотримання ввічливості, коректності, прозорості та конструктивного підходу до розв'язання професійних завдань [2].

Етика бізнесу відіграє важливу роль у формуванні професійних цінностей і культури, яка забезпечує ефективне функціонування сучасного ділового середовища. Інтеграція етики в професійну культуру сприяє зміцненню довіри між учасниками ринку, підвищенню соціальної відповідальності та створенню позитивного корпоративного іміджу (табл. 1).

Таблиця 1

Концептуальні категорії етики бізнесу та їхня роль у формуванні професійних цінностей і культури

Категорія етики бізнесу	Зміст	Роль у формуванні професійних цінностей і культури
Чесність	Прозорість і правдивість у спілкуванні та прийнятті рішень	Зміцнення довіри серед партнерів і клієнтів, мінімізація конфліктів
Справедливість	Рівний підхід до всіх учасників бізнес-процесів, урахування їхніх інтересів	Створення умов для здорової конкуренції та взаємоповаги в команді
Відповідальність	Дотримання зобов'язань перед партнерами, клієнтами та суспільством	Збільшення репутаційного капіталу організації, підвищення корпоративної соціальної відповідальності
Взаємоповага	Визнання прав і потреб усіх учасників професійного середовища	Забезпечення ефективної комунікації, підвищення рівня співпраці
Екологічна свідомість	Орієнтація на мінімізацію негативного впливу бізнесу на навколишнє середовище	Формування екологічної відповідальності як складника професійної культури

Джерело: сформовано авторами на підставі [3, с. 44; 4, с. 702]

Етика бізнесу активно впроваджується в сучасному професійному середовищі через різні механізми. Наприклад, компанія «SoftServe» проводить тренінги з етичної поведінки для співробітників, акцентуючи на чесності та прозорості у взаємодії. У «Nestlé» реалізуються програми соціальної відповідальності, спрямовані на підтримку локальних громад і впровадження екологічних ініціатив, що сприяє зміцненню корпоративного іміджу [8]. У сфері освіти Київська школа економіки активно інтегрує курси з етики бізнесу у свої MBA-програми, що формує в здобувачів освіти навички справедливого прийняття рішень у складних ситуаціях [15].

Так, концептуальні засади етики бізнесу є основою для формування професійних цінностей, які забезпечують стійкість та ефективність діяльності в сучасному діловому середовищі. Вони не лише покращують внутрішню культуру організацій, але й сприяють зміцненню соціальної відповідальності бізнесу в глобальному контексті.

Інтеграція етики бізнесу в освітній процес є важливим аспектом підготовки здобувачів вищої освіти, спрямованим на формування професійної культури, відповідального ставлення до роботи та соціально значущої поведінки [2]. У сучасних умовах освітні інновації стають основним інструментом для досягнення цих цілей. Вони охоплюють використання інтерактивних методів навчання, упровадження цифрових платформ для симуляції бізнес-процесів, а також створення умов для міждисциплінарного підходу до викладання етики бізнесу. Сучасні освітні практики спрямовані на розвиток у здобувачів здатності застосовувати етичні принципи в професійній діяльності та формувати компетенції, що відповідають вимогам сучасного ринку праці (табл. 2).

Таблиця 2

Сучасні освітні інновації для інтеграції етики бізнесу в освітній процес

Освітня інновація	Зміст	Очікуваний результат
Інтерактивні кейс-методи	Аналіз реальних або змодельованих ситуацій з етичними дилемами в бізнесі	Розвиток критичного мислення, формування навичок розв'язання етичних проблем
Цифрові симуляційні платформи	Віртуальні бізнес-тренажери, що моделюють сценарії роботи в умовах етичних викликів	Навчання прийняття етичних рішень у бізнес-середовищі з використанням цифрових технологій
Гейміфікація навчання	Застосування ігрових механізмів для вирішення етичних завдань у бізнесі	Активізація участі здобувачів освіти, розвиток командної роботи та етичної комунікації
Проектне навчання	Командна розробка проєктів, орієнтованих на інтеграцію етичних принципів у бізнес	Формування практичних компетенцій і здатності працювати в умовах соціальної відповідальності
Моделювання реальних процесів	Симуляція ділових процесів із включенням етичних аспектів у прийняття рішень	Розвиток адаптивності до реальних бізнес-сценаріїв та вміння оцінювати етичні наслідки

Використання доповненої реальності	Візуалізація наслідків етичних і неетичних рішень через технології AR	Поглиблене розуміння етичних аспектів бізнес-рішень через наочні моделі
Лекції та майстер-класи з експертами	Зустрічі з практиками, які діляться досвідом упровадження етики в професійне середовище	Розширення практичного розуміння етики бізнесу через реальні приклади

Джерело: сформовано авторами на підставі [7; 9; 10; 12]

Сьогодні в Україні інтерактивні кейс-методи активно застосовуються в більшості закладів вищої освіти, а тому здобувачі мають можливість аналізувати реальні бізнес-ситуації, пов'язані з етичними викликами, що сприяє розвитку критичного мислення та навичок прийняття етичних рішень. Цифрові симуляційні платформи, такі як «Capsim Ethics» [7], використовуються для моделювання бізнес-сценаріїв, де майбутні фахівці можуть практикуватися у розв'язанні етичних питань у віртуальному середовищі. Гейміфікація навчання впроваджується через рольові ігри та бізнес-симуляції, що підвищує мотивацію здобувачів вищої освіти та сприяє кращому засвоєнню етичних норм. Проектне навчання реалізується шляхом залучення здобувачів освіти до розробки реальних проєктів, що включають етичні аспекти, тим самим готуючи їх до практичної діяльності. Моделювання реальних процесів дає шанс майбутнім фахівцям відчутти наслідки етичних та неетичних рішень у контрольованому середовищі. Використання доповненої реальності (далі – AR) допомагає візуалізувати складні етичні концепції та їхній вплив на бізнес. Лекції та майстер-класи з експертами надають

здобувачам можливість ознайомитися з практичними аспектами етики бізнесу від професіоналів галузі.

Етика бізнесу є фундаментальною основою формування навичок етичної комунікації та прийняття рішень у професійному середовищі [6]. Вона регулює поведінку фахівців через систему моральних принципів, які забезпечують баланс між особистими інтересами, корпоративними цілями та суспільним благом. Вплив етики бізнесу охоплює кілька визначальних механізмів, серед яких розвиток навичок ефективної комунікації, що базується на довірі та взаємоповазі, а також прийняття рішень з урахуванням моральних норм і соціальної відповідальності. Такі механізми забезпечують професійний розвиток фахівців, підвищують їхню адаптивність до етичних викликів і сприяють створенню стійкого ділового середовища (табл. 3).

Таблиця 3

Механізми впливу етики бізнесу та ділового спілкування на формування професійної культури здобувачів вищої освіти

Механізм	Сутність впливу	Результати впливу
Формування ціннісних орієнтирів	Інтеграція етичних принципів у корпоративну культуру та особисті професійні цінності	Розвиток почуття відповідальності, зменшення конфліктів інтересів у діловій взаємодії
Підвищення рівня прозорості комунікації	Використання інтерактивних методів для формування навичок відкритого діалогу та професійної комунікації	Розвиток довіри між здобувачами освіти, викладачами та підвищення ефективності командної роботи

Розвиток критичного мислення	Аналіз етичних кейсів і ситуацій, що виникають у професійному середовищі	Здатність приймати обґрунтовані етичні рішення та оцінювати їхні наслідки
Застосування моральних стандартів	Викладання принципів чесності, справедливості та поваги в процесі навчання	Підвищення етичної відповідальності здобувачів освіти та формування професійної етики
Підтримка соціальної відповідальності	Залучення до навчальних проєктів із соціально важливих тем та формування екологічної свідомості	Розуміння впливу професійної діяльності на суспільство, підвищення готовності брати участь у соціальних ініціативах

Джерело: сформовано авторами на підставі [6; 8; 14]

Механізми впливу етики бізнесу та ділового спілкування безпосередньо формують навички здобувачів вищої освіти, які мають важливе значення для їхньої професійної культури. Розвиток ціннісних орієнтирів починається із систематичного ознайомлення здобувачів вищої освіти із принципами етики через лекції, семінари та дискусії. Наприклад, під час інтерактивних занять здобувачі освіти аналізують, як етичні принципи впливають на корпоративну культуру та які наслідки вони мають у реальному бізнесі. Це сприяє формуванню здатності до відповідального прийняття рішень.

Підвищення рівня прозорості комунікації працює через практичні вправи, такі як рольові ігри або ділові симуляції. Зокрема, здобувачі

ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ: НАУКОВІ ЗАПИСКИ

моделюють професійні переговори, де важливою умовою є дотримання етичних стандартів. Такі практики допомагають їм навчитися будувати довіру, розвивати навички командної роботи та розв'язувати конфлікти.

Розвиток критичного мислення відбувається завдяки аналізу кейсів, які демонструють складні етичні дилеми. Так, наприклад, здобувачі розглядають ситуації, коли необхідно обрати між економічною вигодою та дотриманням соціальної відповідальності. Цей механізм дає змогу майбутнім фахівцям оцінювати довгострокові наслідки своїх рішень та обирати найбільш обґрунтовані варіанти дій.

Застосування моральних стандартів реалізується через включення до освітніх компонентів тем, що стосуються чесності у фінансовій звітності, справедливості під час прийняття рішень щодо найму персоналу та поваги до прав інтелектуальної власності. Скажімо, здобувачі можуть створювати етичні кодекси для уявних компаній, інтегруючи ці аспекти, що дає їм можливість практично відчувати важливість дотримання моральних норм у професійній діяльності.

Підтримка соціальної відповідальності реалізується через студентські проекти, орієнтовані на розв'язання актуальних соціальних або екологічних проблем. Зокрема, під час навчання майбутні фахівці розробляють проекти зі зменшення пластикових відходів або популяризації енергозберігальних технологій. Це формує в них відчуття власної участі в розв'язанні глобальних проблем та сприяє розвитку їхньої професійної свідомості.

Завдяки таким механізмам здобувачі вищої освіти не лише засвоюють етичні принципи, а й переносять їх у практичну діяльність, стаючи більш відповідальними та свідомими професіоналами.

Упровадження етики бізнесу в освітній процес постає перед низкою проблем, які впливають на ефективність формування професійної культури

здобувачів вищої освіти. Однією з основних є недостатній рівень інтеграції етичних принципів в освітні програми, що часто зводиться до теоретичного викладу без практичного застосування [14]. У багатьох закладах вищої освіти відсутня чітка структура курсів, які б сприяли систематичному вивченню етики бізнесу та ділового спілкування. Це призводить до того, що здобувачі освіти сприймають етику як абстрактну категорію, а не як невіддільну частину професійної діяльності.

Ще однією проблемою є обмежена кількість кваліфікованих викладачів, здатних інтегрувати етику бізнесу в міждисциплінарний контекст. Педагоги, які спеціалізуються на технічних або економічних дисциплінах, часто не мають достатньої підготовки для викладання етичних аспектів. Це обмежує можливість повноцінного засвоєння здобувачами освіти знань про взаємозв'язок етики, корпоративної культури та соціальної відповідальності.

Додатковим викликом є недостатнє використання сучасних освітніх інновацій, таких як інтерактивні кейс-методи, симуляційні платформи або рольові ігри. Багато закладів освіти все ще покладаються на традиційні лекційні формати, які не сприяють формуванню практичних навичок етичного прийняття рішень і комунікації. У результаті здобувачі вищої освіти не отримують достатнього досвіду аналізу реальних ситуацій, які можуть виникати в професійному середовищі.

Окрему увагу варто приділити проблемі низької мотивації здобувачів вищої освіти до вивчення етики бізнесу [7]. Багато здобувачів вищої освіти не усвідомлюють важливості етичних принципів у професійному житті, особливо на ранніх етапах навчання. Відсутність реальних прикладів застосування етики в бізнесі ще більше знижує їхню зацікавленість темою.

Нарешті, варто зазначити, що впровадження етики бізнесу в освітній процес потребує значних ресурсів, як фінансових, так і організаційних. Це

ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ: НАУКОВІ ЗАПИСКИ

включає розробку нових курсів, підготовку викладачів, придбання сучасного навчального обладнання та технологій. Багато закладів вищої освіти, особливо державних, мають обмеження у фінансуванні, що ускладнює впровадження інноваційних підходів до навчання.

Удосконалення освітніх програм для інтеграції принципів етики бізнесу та ділового спілкування є важливим завданням, яке потребує комплексного підходу. Основою для розробки ефективних програм є адаптація змісту навчальних курсів до сучасних викликів професійного середовища. Важливим напрямом є впровадження міждисциплінарного підходу, який інтегрує етичні аспекти в усі етапи підготовки фахівців – від теоретичних основ до практичних завдань. Це сприятиме кращому розумінню здобувачами освіти взаємозв'язку між етичними принципами, корпоративною культурою та професійними вимогами.

Одним із важливих елементів удосконалення освітніх програм є розширення використання інтерактивних методів навчання. Сучасні освітні технології, такі як симуляції, рольові ігри та кейс-методи, повинні стати невіддільною частиною освітнього процесу. Наприклад, використання майбутніми фахівцями кейсів із реальних бізнес-ситуацій сприятиме моделюванню етичних викликів та пошуку оптимальних рішень. Такий підхід стимулює розвиток навичок критичного мислення, професійної комунікації та етичного прийняття рішень.

Особливу увагу варто приділити підготовці викладачів. Підвищення кваліфікації педагогів через спеціалізовані тренінги та семінари дасть їм можливість ефективніше викладати етику бізнесу у взаємозв'язку з іншими дисциплінами. Викладачі, які мають досвід роботи в реальному бізнес-середовищі, можуть поділитися практичними знаннями, що значно підвищить рівень засвоєння матеріалу здобувачами освіти.

Важливим кроком є інтеграція в освітні компоненти тем, пов'язаних із соціальною відповідальністю, сталим розвитком та етикою в цифровому середовищі. Це сприятиме кращому розумінню здобувачами сучасних викликів, які постають перед бізнесом, і підготовці до їхнього подолання з урахуванням етичних стандартів. Крім того, упровадження таких тем формуватиме в здобувачів освіти ціннісне ставлення до екологічної та соціальної відповідальності.

Для підвищення мотивації здобувачів вищої освіти до вивчення етики бізнесу важливо створити умови для практичного застосування набутих знань. Залучення їх до реальних проєктів, які передбачають розв'язання етичних дилем, є ефективним інструментом формування професійної культури. Наприклад, організація партнерських програм із бізнесом, участь у волонтерських ініціативах або розробка власних проєктів з упровадження етичних стандартів у різні сфери бізнесу дають змогу поєднати освітній процес із практичним досвідом.

Такий підхід не лише забезпечить якісну професійну підготовку здобувачів вищої освіти, а й сформує у них етичну культуру та здатність до прийняття відповідальних рішень у професійному середовищі.

Висновки. Визначено, що етика бізнесу та ділове спілкування є фундаментальними компонентами формування професійної культури здобувачів вищої освіти. Вони забезпечують розвиток навичок критичного мислення, етичної комунікації, соціальної відповідальності та здатності ухвалювати рішення в складних професійних ситуаціях. Аналіз сучасних освітніх практик свідчить про зростання ролі інтерактивних методів навчання, таких як кейс-методи, симуляції та проєктне навчання, які сприяють ефективному впровадженню етики бізнесу в освітній процес.

Виявлено низку проблем, які перешкоджають цьому процесу. Основними з них є недостатній рівень інтеграції етичних принципів в освітні програми, відсутність підготовлених педагогів для викладання міждисциплінарних тем, обмежене використання сучасних освітніх інновацій та низький рівень мотивації здобувачів вищої освіти до вивчення етики. Крім того, значними бар'єрами є обмежене фінансування, яке ускладнює доступ до технологій та сучасного навчального обладнання.

Для вдосконалення освітніх програм пропонується впровадження міждисциплінарного підходу, який інтегрує етичні аспекти в усі етапи навчання, зокрема через практичні завдання та кейс-методи. Рекомендується активніше використовувати цифрові симуляційні платформи та доповнену реальність для моделювання бізнес-процесів. Підвищення кваліфікації викладачів через спеціалізовані тренінги стимулюватиме їх краще адаптувати освітній процес до сучасних викликів. Крім того, доцільним є залучення здобувачів до реальних соціальних проєктів для підвищення мотивації та формування відповідального ставлення до професійної діяльності.

Подальші дослідження мають бути зосереджені на розробці методик оцінювання впливу освітніх інновацій на формування професійної культури здобувачів вищої освіти. Особливу увагу варто приділити аналізу довгострокових ефектів інтеграції етики бізнесу в освітні програми, а також дослідженню міжнародного досвіду з адаптації таких підходів до українських умов. Це сприятиме створенню цілісної системи підготовки майбутніх фахівців, здатних відповідати високим стандартам етичної поведінки в професійному середовищі.

Список використаних джерел

1. Литвинова І.Л., Балабанова К.В., Різак Г.В. Технології та інновації для покращення психологічного комфорту здобувачів освіти в онлайн-освіті. *Вісник науки та освіти*. 2024. № 4(22). С. 148–163. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-11\(17\)](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-11(17))
2. Бурак В. Упровадження етики бізнесу та ділового спілкування в освітній процес підготовки майбутніх фахівців готельно-ресторанної справи. *Вісник науки та освіти*. 2024. № 10(28). DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-10\(28\)-745-758](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-10(28)-745-758)
3. Власова В., Борбіч М. Етичні принципи в підприємницькій діяльності. *Підприємництво та інновації*. 2022. № 23. С. 42–46. DOI: <https://doi.org/10.37320/2415-3583/23.8> (дата звернення: 09.10.2024).
4. Корнієнко Т. Етика у сучасному бізнесі: виклики та перспективи. *Наукові інновації та передові технології*. 2024. № 4 (32). С. 698–706. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-4\(32\)-698-706](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-4(32)-698-706)
5. Балик У. О., Орлова В. В., Данило С. І. Аналіз розвитку міжнародних стандартів якості послуг у контексті глобалізаційних викликів. *Здобутки економіки: перспективи та інновації*. 2024. № 8. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.12755126>
6. Trevino L.K., Nelson K.A. Managing business ethics: Straight talk about how to do it right. John Wiley & Sons, 2021. URL: https://books.google.com.ua/books?hl=uk&lr=&id=4pEXEAAAQBAJ&oi=fnd&pg=PA2&dq=business+ethics+in+the+educational+process&ots=A91iH26eJz&sig=8OJ1n_N5hh2AfBSP5NdA1XD9cc&redir_esc=y#v=onepage&q=business%20ethics%20in%20the%20educational%20process&f=false (date of access: 09.10.2024).

7. Crane A., et al. Business ethics: Managing corporate citizenship and sustainability in the age of globalization. Oxford University Press, USA, 2019. URL: https://books.google.com.ua/books?hl=uk&lr=&id=fcSbDwAAQBAJ&oi=fnd&pg=PP1&dq=business+ethics+in+the+educational+process&ots=Mtefdwq_TA&sig=IPOAooEmgrm_1LEkUloYT4j48fM&redir_esc=y#v=onepage&q=business%20ethics%20in%20the%20educational%20process&f=false (date of access: 09.10.2024).

8. Weiss J. W. Business ethics: A stakeholder and issues management approach. Berrett-Koehler Publishers, 2021. URL: https://books.google.com.ua/books?hl=uk&lr=&id=7U0IEAAAQBAJ&oi=fnd&pg=PT17&dq=business+ethics+in+the+educational+process&ots=sr7N0D6sZ8&sig=eYT6qoewTZ9WSc-DcluiCpD-oUo&redir_esc=y#v=onepage&q=business%20ethics%20in%20the%20educational%20process&f=false (date of access: 09.10.2024).

9. Sholihin M., Sari R. C., Yuniarti N., Ilyana S. A new way of teaching business ethics: The evaluation of virtual reality-based learning media. *The International Journal of Management Education*. 2020. Vol. 18. № 3. Art. 100428. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.ijme.2020.100428>

10. García-Morales V. J., Martín-Rojas R., Garde-Sánchez R. How to encourage social entrepreneurship action? Using Web 2.0 technologies in higher education institutions. *Journal of Business Ethics*. 2020. Vol. 161. P. 329–350. DOI: <https://doi.org/10.1007/s10551-019-04216-6>

11. Зінченко О. С., Огреніч М. А., Шепель М. Є., Яковлева М. Л. Формування навичок міжкультурного ділового спілкування здобувачів вищої освіти немовних спеціальностей. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2020. № 191. С. 87–91. DOI: <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2020-1-191-87-91>

12. Лапузіна О. М., Северин Н. В. Кейс-метод як ефективна технологія вивчення національних і культурних особливостей бізнесу у вищих технічних навчальних закладах України. *Наукові записки ВДПУ імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія.* 2020. Вип. 63. С. 128–133. DOI: 10.31652/2415-7872-2020-63-128-134.

13. Гуменникова Т. Формування етичних засад ділового спілкування у здобувачів вищої освіти ЗВО, як конкурентоздатна soft-skills фахівця. *Перспективи та інновації науки.* 2022. № 4(9). DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-4\(9\)-82-93](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-4(9)-82-93).

14. Hernandez-Lopez L. E., Álamo-Vera F. R., Ballesteros-Rodríguez J. L., De Saá-Pérez P. Socialization of business students in ethical issues: The role of individuals' attitude and institutional factors. *The International Journal of Management Education.* 2020. Vol. 18. № 1. Art.100363. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S1472811719302198> (date of access: 09.10.2024).

15. MBA Programs: International Executive MBA. Київська школа економіки, 2024. URL: <https://mba.kse.ua/international-executive>. (дата звернення: 09.10.2024).